

PRIMJENA HUMANISTIČKO-AFEKTIVNIH AKTIVNOSTI U NASTAVI
ENGLESKOG JEZIKA

Olivera Petrović-Tomanić¹

Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pedagoški fakultet, Bijeljina

Apstrakt: U radu se krenulo od pretpostavke da tehnike koje pored intelektualnog uključuju i emocionalni sadržaj mogu doprinijeti povećanju motivacije i riješiti problem discipline na časovima engleskog jezika. Humanističko-afektivni pristup zasniva se na primjeni načela humanističke psihologije. Podsticanje različitih pozitivnih emocionalnih faktora, kao što su samopouzdanje, saosjećanje i motivacija, može u velikoj mjeri olakšati i unaprijediti proces učenja stranog jezika. Opisane su konkretne aktivnosti, tehnike i vježbe kojima se upotrebom humanističko-afektivnog pristupa uspješno mogu predavati četiri osnovne jezičke vještine: čitanja, pisanja, govora i slušanja; kao i jezički sistemi: vokabular i gramatika. Sve opisane aktivnosti su primjenjene u nastavi i naišle su na prihvatanje, čak i oduševljenje, učenika i studenata. Većina nastavnika je, takođe, dala pozitivne komentare. Učenici su se uključili u nastavni proces, stvorena je prijatna i topla atmosfera u učionici. Primjećeno je da su učenici sa pozitivnim mislima i osjećanjima daleko bolje pratili i usvajali nastavne jedinice. Vršena su i upoređivanja efikasnosti nastave izvođene primjenom humanističko-afektivnog pristupa nasuprot nastavi izvođenoj tradicionalnim pristupom. Rezultati su pokazali da su studenti iz humanističke grupe imali bolje postignuće na testovima iz gramatike, vokabulara i na provjeri govornih sposobnosti, i to ne samo po većoj prolaznosti, nego i u pogledu prosječne ocjene. Uočeno je da uvođenjem emocionalne strane ravnopravno uz kognitivnu, nastava stranog jezika dobija na efikasnosti.

Ključne riječi: humanističko-afektivni pristup, primjena aktivnosti u nastavi, čitanje, pisanje, govor, slušanje, vokabular i gramatika.

Pristup u nastavi engleskog jezika koji će biti opisan u ovom radu nazvan je **humanističko-afektivni** u knjizi *'Pristupi u nastavi jezika: Pregled'* (1991)², mada humanističko obrazovanje i primjene humanističkih tehnika u nastavi stranog jezika doživljavaju procvat još sedamdesetih godina dvadesetog vijeka, posebno sa pojavom knjige profesorka sa Templ Univerziteta Gertrude Moskovic (*Gertrude Moskowitz*)³ koja se do danas smatra osnovnim udžbenikom iz ove oblasti i koja daje najiscrpniji opis primjene humanističkih aktivnosti u učionici u kojoj se uči strani jezik. Korijeni ovog pristupa nalaze se u Lozanovoj *Sugestopediji*, pristupu po kojem učenje jezika može da se odvija mnogo većom brzinom nego što je to uobičajeno. Razlog neefikasnosti u učenju jezika su, po njemu, psihološke barijere koje sami postavljamo i sprečavamo učenje. Plašimo se da nećemo uspjeti i da su nam ograničene sposobnosti za učenje. Rezultat toga je da ne koristimo mentalne potencijale koje imamo u potpunosti. Po Lozanovu, mi koristimo samo pet do deset procenata našeg mentalnog kapaciteta. Da bi to ispravili i iskoristili svoje potencijale potrebno je da ograničenja koja mislimo da

¹ oliverap@hotmail.com

² Celce-Murcia, M. (1991), *Language Teaching Approaches: An overview*, Boston, MA: Heinle&Heinle.

³ Moskowitz, G. (1978), *Caring and Sharing in the Foreign Language Class*, Boston, MA: Heinle&Heinle.

posjedujemo 'desugestiramo'. Tako se danas *Sugestopedija* često naziva *Desugestopedija* da bi se naglasila važnost desugestije ograničenja učenja.⁴ Doprinos razvoju ovog pristupa dala je i koleginica Lozanova Evelina Gateva (*Evelyna Gateva*). Iz Lozanovog viđenja učenja stranog jezika razvio se i pristup koji danas kada je poznavanje stranog jezika postalo nezaobilazno, a rezultati dugotrajnog i mukotrpnog procesa učenja u velikom broju slučajeva nisu zadovoljavajući, nudi rješenje na prirodan, topao i ljudski način. To je **humanističko-afektivni pristup** koji zauzima centralno mjesto u radu.

Kako se o osnovnim postavkama i karakteristikama pristupa može pronaći dosta materijala u postojećoj literaturi, ovdje će, prije svega, biti riječi o konkretnoj primjeni humanističko – afektivnih aktivnosti u nastavi engleskog jezika i pripremi učenika za te aktivnosti. U obzir će se uzeti tehnike i vježbe za predavanje četiri osnovne jezičke vještine: **čitanja, pisanja, govora i slušanja**; kao i za predavanje jezičkih sistema: **vokabulara i gramatike**. Sve opisane vježbe primijenjene su u nastavi sa studentima Pedagoškog fakulteta u Bijeljini i Filološkog fakulteta u Slobomiru, kao i u radu sa učenicima gimnazije 'Filip Višnjić' u Bijeljini. Odabrane aktivnosti imale su odličan prijem kod studenata i učenika. Primjenom humanističkih tehnika za predavanje svih jezičkih vještina i sistema razbijaju se predrasude da su humanističko-afektivne vježbe samo dodatne aktivnosti koje služe isključivo za opuštanje i uveseljavanje studenata, i koje koriste da bi se popunilo slobodno vrijeme na časovima. Međutim, nije potrebno ići u drugu krajnost i odbacivati sav dosadašnji nastavni materijal. Humanističke tehnike mogu poslužiti kao dodatak i obogaćivanje postojećeg nastavnog materijala. Nakon određenog iskustva u primjeni ovih tehnika nastavnik će shvatiti da skoro svaka aktivnost može postati humanističko-afektivna na ovaj ili onaj način, u manjoj ili većoj mjeri. Prva dobrobit koju će nastavnici osjetiti kada oplemene svoj način predavanja je porast motivacije kod učenika.

Kako pripremiti učenike za humanističko-afektivne aktivnosti?

Na samom početku, potrebno je upoznati studente sa novim načinom rada. Nastavnik će na engleskom jeziku, koristeći jednostavne i razumljive riječi, objasniti učenicima ili studentima da će učestvovati u aktivnostima koje su drugačije, ponekad neobične, ali skoro uvijek zabavne. Možda će te vježbe na početku izgledati neuobičajeno, ali će ih vremenom studenti zavoljeti. Mnogi nastavnici engleskog jezika su ih primjenili i njihovi studenti uživaju u njima. Glavna stvar u vezi sa ovim aktivnostima jeste da će se one baviti samim studentima - njihovim željama, iskustvima, vrijednostima, nadama i željama. I to je ono što ćemo podijeliti na času. Podrazumijeva se da će i nastavnik podijeliti svoja iskustva sa učenicima i na taj način naućemo više o drugima i o sebi samima. Komuniciraćemo na engleskom jeziku o stvarima koje nas zanimaju i o kojima želimo više da naučimo. Nastavnik će uvijek naglasiti cilj svake vježbe, i to jezički cilj i cilj koje se tiče upoznavanja sebe i drugih. Učenici će najčešće biti podijeljeni u manje grupe, a ponekad će se morati kretati po učionici da bi ispunili zadatak. Na kraju svake vježbe porazgovaraće se o onome što se radilo, šta smo osjećali i šta smo naučili. Na kraju će nastavnik zamoliti učenike da

⁴ Desugestopedija je primjena proučavanja sugestije u pedagogiji koja se razvila da bi se pomoglo studentima da eliminišu osjećanje da ne mogu uspjeti u učenju i negativne stavove prema učenju i da im se tako omogući da prevaziđu barijere u učenju.

napišu par rečenica o tome šta su naučili i kakva je njihova reakcija na tu vježbu. To će pomoći nastavniku u planiranju budućih aktivnosti.

Prije primjene samih aktivnosti neophodno je postaviti neka pravila za izvođenje humanističko-afektivnih vježbi. Po Gertrudi Moskovic najvažnija su **tri pravila za uspješno odvijanje vježbi**⁵:

1. Svi moraju biti saslušani.
2. Nikoga nećemo zadirkivati niti ismijavati. Pričaćemo o stvarima koje osjećamo, cijenimo i koje smo doživjeli. Niko od nas ne voli da ga ismijavaju, posebno kada je riječ o ličnim stvarima. Ovo pravilo je zbog toga jako važno.
3. Svako ima pravo da preskoči odgovor na neko pitanje ili da ne podijeli svoje iskustvo sa drugima. Drugi će to poštovati i neće tražiti razlog i objašnjenje. Međutim, izbjegavanje odgovora ne odnosi se na situaciju kada učenik ne zna kako da kaže nešto na engleskom jeziku. U tom slučaju, on dobija pomoć od nastavnika ili kolega.

Predavanje čitanja

U **receptivne vještine** u nastavi stranog jezika spadaju čitanje i slušanje. Čitanje može da bude **obimno (ekstenzivno) i temeljno (intenzivno)**⁶. Za ekstenzivno čitanje važi da nastavnici uglavnom dopuštaju studentima da izaberu šta će čitati i da oni to rade iz zadovoljstva i zbog opšteg jezičkog poboljšanja. Intenzivno čitanje je pažljivo odabrano i usmjereno, sastavljeno tako da omogući studentima da razviju posebne receptivne vještine. Intenzivno čitanje se primjenjuje na času i može da služi u više svrha. Kao prvo, nastavnici žele da učenici vježbaju određenu vještinu, na primjer da izdvoje određenu traženu informaciju, ili da čitaju da bi razumjeli tekst u cjelini. Sa druge strane, učenici mogu čitati tekst i u komunikativne svrhe, kao dio druge aktivnosti, kao izvor informacija ili da bi otkrili posebne upotrebe jezika. Čitanje često prethodi pričanju i pisanju. Većina aktivnosti i vježbi uključuje više različitih svrha čitanja. Obično studenti prvi put čitaju tekst da bi ga razumjeli kao cjelinu, a drugi put da bi razumjeli pojedine detalje ili pronašli tražene informacije.

Tekstovi koje nastavnik treba da koristi primjenjujući humanističko-afektivni pristup najčešće su tematski i afektivni tekstovi i priče koji će kod učenika probuditi pozitivna osjećanja, 'natjerati' ih na razmišljanja o sebi i sopstvenim životima i zainteresovati u tolikoj mjeri da učestvuju u aktivnostima koje prate čitanje.

Primjer procedure u učionici

1. **Uvod ili zagrijavanje (warm-up)** Prije čitanja samog teksta potrebno je uvesti učenike u temu i na neki način ih 'probuditi' i zainteresovati za učešće u proceduri. U tu svrhu poslužiće nam aktivnost pod nazivom '*What I want from life*'⁷ (**Šta želim od života**). Afektivni cilj ove vježbe je da učenici razmisle o tome šta žele od života i koji su to ciljevi koje namjeravaju da postignu u budućnosti. Jezički ili lingvistički cilj je da se ponovi i nauči veliki broj glagola, kao i da se vježba slobodna konverzacija. Poželjno je da nastavnik napravi kratak uvod:

⁵ Moskowitz, G., (1978), *Caring and Sharing in the Foreign Language Class*, Boston, MA: Heinle&Heinle, str. 25.

⁶ Scrivener, J., (1994), *Learning Teaching*, Heinemann, str. 152-153.

⁷ Moskowitz, G., (1978), *Caring and Sharing in the Foreign Language Class*, Boston, MA: Heinle&Heinle, str.151.

*'The older we get, the faster time passes. There are many things we want to do, yet there never seems to be enough time to do them all. It can help us to know how to spend our time by examining what we actually want to do with our lives.'*⁸

Zadatak studenata je da u narednih desetak minuta razmisle šta je to što žele da urade i postignu u životu, a zatim i naprave spisak sa što više životnih ciljeva koji ima padaju na pamet. Kada obave taj zadatak studenti će dobiti još par minuta da naprave još jedna spisak, odnosno da izdvoje ciljeve koje žele da ostvare u naredne tri godine. Ako želimo da učinimo zadatak složenijim možemo tražiti od studenata da ciljeve podijele po grupama, npr. karijera, porodica, finansije, itd.

2. Glavni dio časa (reading) Nastavnik će zamoliti studente da ostave svoje bilješke po strani i podijeliti im jedan ili dva teksta (zavisno od nivoa znanja studenata i raspoloživog vremena) koji govore o uspješnim ljudima i načinima na koji su oni postigli svoje životne ciljeve. Nastavnik tekstove tog tipa može preuzeti iz časopisa ili sa interneta. Različite životne priče, različiti načini na koje se stiže do određenih ciljeva, prevazilaženje prepreka, balansiranje između porodičnih i poslovnih obaveza, uvijek su dobri motivatori. Zamoliti studente da prvi put pročitaju tekst da bi razumjeli njegovu suštinu. Zatim, zadati određena pitanja vezana za tekst i tražiti da studenti pronađu u tekstu odgovore na njih pri ponovnom čitanju. Ako tekst sadrži nepoznate riječi i fraze odabrati odgovarajuću tehniku za prezentovanje vokabulara.

3. Završni dio časa Nakon završenog čitanja, učenici će se ponovo vratiti svojim bilješkama o tome šta žele postići u životu. Dozvoliti im da unesu neke izmjene u svoje liste, ako to žele nakon pročitanoog teksta. Učenici će obično dobiti i nove ideje. Sledeći zadatak je da u grupama od po dva ili tri studenta porazgovaraju o svojim ciljevima, postavе i odgovora na sledeća pitanja.

1. *What are your lifetime goals?*
2. *Which are your three most important lifetime goals?*
3. *What are your goals for the next three years?*
4. *Which are your three most important goals for the next three years?*
5. *Which categories do more of your goals come under?*
6. *Which categories do your six most important goals come under?*
7. *What can you do now to help you accomplish your goals for the next three years?*
8. *What can you do now to help you accomplish your lifetime goals?*⁹

Za domaći zadatak studenti mogu napisati kraći esej o tri najvažnija cilja koja planiraju ostvariti u naredne tri godine.

⁸ 'Što smo stariji vrijeme brže prolazi. Mnogo je stvari koje želimo da uradimo, a nikada nemamo dovoljno vremena da sve završimo. Preispitivanje u vezi sa tim šta, u stvari, želimo od života, može nam pomoći da rasporedimo svoje vrijeme.'

⁹

1. Koji su tvoji životni ciljevi?
2. Koja su tvoja tri najvažnija životna cilja?
3. Koji su tvoji ciljevi u naredne tri godine?
4. Koja su tvoja tri najvažnija cilja u naredne tri godine?
5. U koje kategorije spada većina tvojih ciljeva?
6. U koje kategorije spada tvojih najvažnijih šest ciljeva?
7. Šta možeš sada da uradiš da bi ostvario svoje trogodišnje ciljeve?
8. Šta možeš sada da uradiš da bi ostvario svoje životne ciljeve?

Predavanje pisanja

Postoji više različitih pristupa vježbanju vještine pisanja u učionici i van nje. Koji ćemo izabrati zavisi od toga da li se više fokusiramo na proces ili proizvod pisanja, da li želimo da proučimo različite žanrove pisanja, da li želimo da pokrenemo kreativno pisanje i slično. U humanističko-afektivnom pristupu skoro svaka aktivnost može da uključi i pisanje, bile to samo kratke zabilješke, pravljenje listi ili pisanje eseja za domaći zadatak. Zagovornici ovog pristupa, slično kao i sa gramatikom, uvijek posmatraju pisanje kao proces, a ne samo kao proizvod. Jedna od izuzetno zanimljivih vježbi, pogodna za sve nivoe učenja engleskog jezika zove se *'Lyrical Letters'*¹⁰ (**Lirska pisma**). Vježba je prenesena u izvornom obliku, a varijacije su moguće i poželjne u zavisnosti od interesovanja i nivoa znanja učenika.

Za izvođenje vježbe potreban je tekst pjesme napisan u obliku pisma, zatim snimak pjesme i upitnik. Studenti mogu početi aktivnost svako za sebe, ali je praksa pokazala da je rad u grupi smanji nesigurnost kod studenata i ubrzao odvijanje vježbe. Podijelite im pjesmu napisanu kao pismo sa prazninama za riječi koje nedostaju, ali im nemojte reći da je to, u stvari, pjesma. Recite im da izdvoje riječi koje su im nepoznate, a zatim ih napišite na tablu i objasnite njihovo značenje. Podijelite studente u manje grupe da bi odgovorili na sledeća pitanja:

1. *What is the relationship between people mentioned in the letter?*
2. *At what stage is the relationship?*
3. *What is the writer trying to say in the letter?*
4. *What is the mood of the letter?*
5. *How do you think the recipient would feel after reading the letter?*¹¹

Zatim predstavnici grupa iznose svoje zaključke pred cijelim razredom, vodi se razgovor, a nastavnik zanimljive fraze zapisuje na tablu. Ponovo podijeljeni u grupe studenti pokušavaju da pogode koje riječi u pismu nedostaju. Nakon toga, studenti udruženo smišljaju odgovarajući odgovor na pismo. Nastavnik im mora pomoći kada je vokabular u pitanju i navesti ih da koriste riječi iz prvog pisma i sa table. Pisma koja su studenti napisali kao odgovor kruže između grupa, studenti daju svoje komentare, ocjenjuju ih od 1 do 10 i sl. Ako imate dovoljno vremena možete im podijeliti i upitnik u vezi odgovora na pismo. Upitnik može sadržati pitanja:

1. *Is the reply encouraging or not?*
2. *Is the reply more or less passionate than the first letter? Why do you think this is so?*
3. *Will the recipient think the writer took a lot of care not to hurt his/her feelings?*
4. *What do you think of the handwriting? Romantic? Hasty?*¹²

Na kraju, objasnite studentima da je pismo, u stvari, tekst poznate pjesme. Vrijeme je da pustite snimak pjesme i da studenti čuju koje riječi nedostaju. Nakon određenog vremena provedenog u

¹⁰ *The Standby Book* - Activities for the language classroom, edited by Seth Lindstromberg, (1997) Cambridge University Press

¹¹ 1. U kakvoj su vezi osobe pomenute u pismu?

2. U kojoj fazi je veza?

3. Šta pisac pokušava da kaže u pismu?

4. Kakvo je raspoloženje u pismu?

5. Šta mislite kako će se osoba koja primi pismo osjećati nakon čitanja?

¹² 1. Je li odgovor ohrabrujući?

2. Da li je odgovor manje ili više strastven od prvog pisma? Zašto tako misliš?

3. Hoće li primalac pisma misliti da se pisac dosta trudio da ne povrijedi njegova/njena osjećanja?

4. Šta mislite o rukopisu? Romantičan? Užurban?

analizi teksta pjesme studenti će daleko bolje razumijeti tekst nego da ste pjesmu pustili odmah na početku.

Prijedlog domaćeg zadatka je da studenti sami napišu ljubavno pismo.

Predavanje govora

Od kako se početkom sedamdesetih godina dvadesetog vijeka pojavio komunikativni pristup u nastavi stranog jezika i od kada je dobio brojne pristalice postalo je jasno da je cilj učenja stranog jezika u savremeno doba samo jedan - **sposobnost komunikacije**. Jezik više ne posmatramo samo kroz njegovu strukturu (gramatiku i riječi) nego i kroz njegove komunikacione funkcije, tj. šta radimo sa jezičkim oblicima prilikom sporazumijevanja. Više nije dovoljno naučiti učenike da ovladaju strukturama stranog jezika, već im omogućiti da razviju strategije kojima bi povezali ove strukture sa njihovim komunikativnim funkcijama u stvarnosti. Humanističko-afektivni pristup je u suštini komunikativni pristup s obzirom da sve aktivnosti iz ovog metoda imaju za cilj ovladavanje govornim jezikom. Komunikativne aktivnosti mogu se baviti različitim aspektima govornog jezika i tako mogu imati različite oblike. Džeremi Harmer (*Jeremy Harmer*)¹³ navodi da su najčešće korištene komunikativne aktivnosti u učionici sledeće:

1. gluma prikaza i dijaloga iz drame ili iz udžbenika, moguće je takođe da učenici sami napišu dijalog;
2. komunikacione igre zasnovane na informaciji koje nedostaje (*information gap*);
3. diskusije ili rasprave;
4. pripremljen govor, najčešće prezentacija;
5. upitnici i
6. simulacija stvarnih događaja i različite dramske tehnike.

Primjer procedure u učionici

Nije lako izdvojiti vježbu koja je najefikasnija u predavanju govora. Ipak, jedna od zasigurno najzanimljivijih humanističko-afektivnih aktivnosti koja kombinuje tehnike opuštanja, studentsku maštu, crtanje i govor, i koja izaziva more oduševljenja kod studenata biće opisana ovdje.

Uvod (Opuštanje): Uvodni dio je preuzet iz knjige '*Caring and Sharing in the Foreign Language Class*', poglavlje '*Me and My Fantasies*'¹⁴ (Ja i moje fantazije). Na samom početku nastavnik će objasniti studentima šta su to fantazije i sanjarenja i u čemu nam to oni mogu pomoći.

'We all have dreams and daydreams and these reveal to us what is on our minds: our hopes, ambitions, worries, and fears. It is possible to learn about ourselves through a similar means called a fantasy, which is done while you are awake and relaxed and with your eyes closed. A fantasy is like a dream or a daydream, except that I, your teacher, will be describing an imaginary situation that you are to try to visualize. You will always have a positive

¹³ Harmer, J. (2001), *The Practice of English Language Teaching*, Pearson Education Limited.

¹⁴ Moskowitz, G., (1978), *Caring and Sharing in the Foreign Language Class*, Boston, MA: Heinle&Heinle, str. 178 – 180.

*experience during their fantasies. Your fantasies will represent some significant things about yourselves and can give you insights into discovering more about what you are like. Fantasies are fun, interesting and unusual, as everyone creates his own personally meaningful story out of them.'*¹⁵

Prvo treba pomoći studentima da se opuste i dati im uputstva nježnim, umirujućim glasom.

'Close your eyes now and relax...

Breathe deeply and slowly and focus on your breath...

Your eyelids are growing heavier and heavier...

You are getting more and more relaxed...

Feel your entire body getting very relaxed, deeply, deeply relaxed...

From the top of your head to the tips of your toes, you are relaxing deeper and deeper...

Notice your breathing – the slowness and deepness...

With every breath you are getting more and more deeply relaxed...

Your feet and your legs are relaxed...

Your trunk and your stomach are relaxed...

Your chest and your back are relaxed...

You feel pleasantly peaceful and completely relaxed...

Your arms and your shoulders are relaxed...

Your neck and your face are relaxed...

Your scalp is relaxed...

Your entire body feels comfortable, peaceful, and relaxed...

Focus on any part of your body that needs to relax...

And it will now become relaxed...

You are relaxed mentally and physically...

All of the tension is gone...

As you breathe deeply and slowly you are completely, totally relaxed...

I am going to count slowly from ten to zero...

As I say each number, you will become more and more deeply relaxed...

Ten...nine...eight...seven...six...five...four...three...two...one...zero...

*You are now very deeply, completely, and pleasantly relaxed.'*¹⁶

¹⁵ 'Svi imamo snove i sanjarenja. Oni nam otkrivaju šta je u našim mislima: naše nade, ambicije, brige i strahove. Moguće je upoznati sebe na sličan način koji se zove fantazija. To se radi kada ste budni, opušteni i sa zatvorenim očima. Fantazija je kao san ili sanjarenje, sa tom razlikom što ću ja, vaša nastavnica, opisivati neku imaginarnu situaciju koju ćete vi pokušati da zamislite. Uvijek ćete doživjeti pozitivno iskustvo tokom ovih fantazija. Vaše fantazije će predstavljati neke važne stvari o vama i mogu vam pomoći da otkrijete ko ste, u stvari. Fantazije su zabavne, zanimljive i neobične jer svako stvara svoju sopstvenu priču od fantazija.'

¹⁶ 'Sada zatvorite oči i opustite se.... Dišite duboko i polako i usmjerite pažnju na svoj dah... Kapci su vam sve teži i teži... Postajete sve opušteniji... Osjećate kako vam se cijelo tijelo istinski opušta... Od glave do nožnih prstiju opuštate se sve dublje i dublje... Obratite pažnju na disanje-sporost i dubinu... Sa svakim udisajem sve ste opušteniji... Stopala i noge vam se opuštaju... Trup i stomak vam se opušta... Grudni koš i leđa vam se opuštaju... Prijatno ste smireni i potpuno opušteni... Ruke i ramena vam se opuštaju... Vrat i lice vam se opuštaju... Tjeme vam se opušta... Cijelo tijelo vam se osjeća prijatno, mirno i opušteno... Obratite pažnju na onaj dio tijela koji treba da se opusti... I on će se sada opustiti... Sva napetost je nestala... Dok dišete duboko i polako potpuno ste opušteni... Brojaću polako od deset do nula. Kako govorim svaki broj vi postajete sve dublje i duplje opušteni... Deset, devet, osam, sedam, šest, pet, četiri, tri, dva, jedan, nula... Sada ste duboko, potpuno i prijatno opušteni.'

Kada prvi put budete radili ovu tehniku opuštanja moguće je da će ona vašim studentima izgledati neobično i različite reakcije su moguće. Zbog toga je bitno da prije provođenja u učionici sami probate ovu aktivnost i da obavezno napravite odgovarajući uvod da bi učenici shvatili važnost opuštanja i smisao upotrebe sanjarenja i fantazije na času.

Sanjarenje (*Fantasy*) Nakon što su učenici opušteni, zamolite ih da ne otvaraju oči jer će te ih povesti na jedno zanimljivo putovanje. Kada se osjećaju prijatno, kada su oslobođeni napetosti i straha, studenti će veoma lako uploviti u svijet mašte. Recite im da zamisle mjesto na kome bi upravo sada željeli da budu. Neka to bude mjesto na kome se uvijek osjećaju lijepo i prijatno, na kome ne strepe ni od čega, koje im uliva samopouzdanje i radost. Sa sobom mogu povesti koga god žele, u stvari one osobe koje će im još više uljepšati ovo iskustvo. Pustite ih da uživaju u svojoj fantaziji minut do dva, a zatim ih zamolite da upamte sve detalje sa tog mjesta. *Kakvo je vrijeme? Sa kim provode dan? Kako su obučeni? Kakva je priroda i okruženje? Kakva su njihova osjećanja?* I još bezbroj sitnica koje im čine to iskustvo tako magičnim. Ostavite im vremena da 'pokupe' sve detalje i da još malo uživaju u prijatnom iskustvu.

Razgovor (*Speaking*) Došlo je vrijeme da učenike vratite u stvarni svijet. Morate to uraditi pažljivo, smirenim i tihim glasom, da ne biste narušili njihovo sanjarenje i da susret sa realnošću ne bi bio uznemirujući. Kada se 'oporave' od promjene 'sredine' zadatak im je da nacrtaju mjesto iz svoje mašte koje im je probudilo toliko prijatnih emocija. Poželjno je da crtež sadrži što više detalja. Dovoljno je pet minuta da studenti prenesu svoj san na papir.

Podijelite studente u parove u kojima će razmijeniti crteže i objasniti jedan drugom šta predstavlja njihov crtež i kakvo je bilo njihovo iskustvo. Primjena ove aktivnosti kod mojih studenata izazvala je potpuno neočekivane reakcije. Prvi put sam vidjela studente koji se ne stide da govore engleski jezik. Žamor i smijeh su prepavili učionicu, a engleski jezik, iako veoma jednostavan, govorili su i oni koji ranije nisu bili spremni ni da odgovore ni na jedno pitanje iz udžbenika. Upotreba sanjarenja u učionici je odličan motivator. Vježba se može i nastaviti tako što će studenti promijeniti partnera. Ovaj put ih zamolite da izaberu partnere koje ne poznaju dobro i vježba govora će još duže trajati.

Postoje brojne aktivnosti u humanističko-afektivnom pristupu koje upošljavaju maštu učenika. Afektivni cilj naredne vježbe je da studenti bolje upoznaju sebe i svoje skrivene strane ličnosti na kreativan način, odnosno pomoću mašte. Lingvistički zadatak je da svi prisutni u učionici ili, bolje rečeno, svi učesnici ove psihološke radionice stvore jedinstven lični materijal o kome će željeti da pišu i pričaju. Vježba se zove *'Extra! Extra!'*¹⁷. Aktivnost je namijenjena studentima sa naprednijim znanjem engleskog jezika. Uvodni dio je isti kao u prethodnoj vježbi. Potrebno je opustiti studente i uvesti ih u svijet mašte na način koji je već opisan. Zamolite studente da zamisle naslovnu stranu nekih dnevnih novina iz prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Na toj strani je objavljena veoma dobra vijest. Studenti treba da se usresrede na naslov, da ga pročitaju i zapamte. Nakon toga, zamolite učenike da u istom naslovu izmjene jednu ili nekoliko riječi tako što će ubaciti svoje ime. Recite im da dobro zapamte šta piše u novom naslovu i da počnu da čitaju priču koja ide uz taj naslov. To je, u stvari, priča o njima samima. Poslije određenog vremena, zamolite ih da otvore oči i da se polako vrate u učionicu. Prvi zadatak je da napišu naslov koji su zamislili. Studenti će sada u malim grupama podijeliti svoja iskustva, ispričati svoje priče i doći do poruke koja im proizilazi iz te priče. Reakcije studenata i nastavnika na ovu aktivnost mogu biti različite i zavise od nivoa spremnosti za ovakav način

¹⁷ Moskowitz, G., (1978), *Caring and Sharing in the Foreign Language Class*, Boston, MA: Heinle&Heinle, str. 74 - 75. Ova tehnika je preuzeta od Danijela Malmuda (*Daniel Malamud*).

rada. Ako se učenici međusobno ne poznaju dovoljno može se desiti da ne budu spremni da podijele svoje priče sa drugima. U takvim okolnostima poželjno je da nastavnik izade pred učenike sa svojom sopstvenom pričom iz mašte. Bitno je da naglasite da učenici zamisle pozitivnu vijest, jer će im i ta činjenica olakšati zadatak. Pozitivna i prijatna iskustva je uvijek lakše podijeliti sa drugima. U svakom slučaju, naslovi i priče koje se kriju iza njih će pomoći svakom učeniku da bolje upozna sebe, da bolje upozna svoje drugove i nastavnika. Atmosfera u učionici postaje izuzetno prijatna i opuštajuća jer su svi otkrili djeliće sebe. Evo nekih od zanimljivih naslova koji su dobijeni od studenata Pedagoškog fakulteta:

-Da ne povjerujete: Snježana položila matematiku iz jedanaestog puta-

-Rukometni klub Radnik: Gdje je nestala naša najbolja rukometašica Danijela?-

-Zorana ima novog dječaka-

-Zvijezda je rođena: Poznati bend ima najmlađeg bubnjara-

Naslovi otkrivaju trenutne želje studenata (na primjer, da polože ispit iz matematike), ali i dugoročne planove (na primjer, da se bave muzikom ili nekom sportom). Negativni doživljaji se ne mogu uvijek zaobići. Tako u jednom od naslova vidimo žaljenje studentkinje koja je morala da napusti profesionalno bavljenje rukometom zbog obaveza na fakultetu.

Predavanje slušanja

Slušanje kao i čitanje spada u receptivne vještine. Poput čitanja, slušanje može biti **ekstenzivno i intenzivno**¹⁸. I jedno i druge pomaže studentima da čuju i druge glasove osim nastavnikovog, da razviju bolje govorne vještine zbog govornog engleskog jezika koji upijaju i da poboljšaju izgovor. Ekstenzivno čitanje obično podrazumijeva da učenik sam odabere šta će slušati i da to čini iz zadovoljstva i zbog opšteg poboljšanja znanja jezika. U praksi se pokazalo da ekstenzivno čitanje pomaže studentima da usvoje vokabular i gramatiku, ali i da budu uspješniji u drugoj receptivnoj vještini-čitanju. Intenzivno slušanje je upotreba snimljenog materijala u učionici na osnovu kojeg studenti dobijaju različite zadatke. Studenti će biti u prilici da čuju veliki broj izvornih govornika, da 'upoznaju' mnogo različitih likova, stvarnih situacija i primjera iz svakodnevnog života.

Primjer procedure u učionici

Primjer vježbe intenzivnog slušanja i upotrebe humanističkih tehnika nosi naziv '**Me and My family**'.¹⁹ Aktivnost uključuje učenje i ponavljanje riječi koje označavaju rodbinu i ljude koji nas okružuju, dok se sa gramatičkog aspekta obrađuju glagolska vremena: *Present Simple and Continuous*, kao i *'s genitive*.

¹⁸ Scrivener, J., (1994.), *Learning Teaching*, Heinemann, str. 151.

¹⁹ Vježba predstavlja kombinaciju vježbe slušanja iz udžbenika '*Cutting Edge*' *intermediate* čiji su autori Sarah Cunningham i Peter Moor, 2005., Longman, Pearson Education Limited, i vježbe '*Whose am I?*' iz '*More Grammar Games – Cognitive, Affective and Movement Activities for EFL students*', Mario Rinvoluceri and Paul Davis, 1995., Cambridge University Press

Uvod (Vocabulary Revision) Na početku ponovite sa studentima riječi kojima se označavaju rodbinski odnosi i riječi koje označavaju ljude koji nas okružuju. Možete im podijeliti kartice ili napisati riječi na tabli.

People around you²⁰

best friend	cousin	classmate	stranger	acquaintance	colleague
ex-boyfriend	flatmate	niece	mother-in-law	neighbour	
headteacher	parent	partner	relative	stepmother	
nephew	boss	twin	aunt	grandson	wife...

Kada razjasnite značenje svih riječi zadajte učenicima zadatak da podijele riječi po kategorijama: *family, friends, work, school, other* (porodica, prijatelji, posao, škola, drugo).

Slušanje (Listening) Vrijeme je za slušanje. Prije samog slušanja pokažite studentima sliku na kojoj djevojka Erika pokazuje svojoj prijateljici porodičnu fotografiju. Objasnite im da će čuti kako Erika objašnjava svojoj prijateljici ko su osobe na slici i daje detaljnije informacije o njima. Zatim im podijelite slike na kojima je prikazana Erikina porodica i prazna polja gdje će upisati ko je ko na slici. Puštate studentima snimljeni dijalog Erike i njene prijateljice. Zaustavljajte snimak na određenim mjestima da bi studenti imali vremena da razmisle i upišu imena osoba i u kom srodstvu su sa Erikom. Nakon prvog slušanja studenti su najčešće spremni da tačno odgovore na pitanja i da označe ko je ko na slici. Ako je potrebno slušanje se može ponoviti.

Vježbe koje prate slušanje (Grammar and Speaking) Podijelite učenicima vježbu na kojoj moraju da odluče da li će upotrebiti *Present Simple* ili *Continuous*. Rečenice su naravno povezane sa prethodnim slušanjem. Kada studenti upišu svoje pretpostavke pustite im snimak još jednom da provjere odgovore. Ako je bilo dosta grešaka prođite sa studentima kroz sve rečenice još jednom i prisjetite se pravila za upotrebu svakog od ovih vremena.

Recite studentima da ćete im sada ispričati kratku priču o ljudima koji su vam bliski. Trudite se da koristite što više genitiva. Na primjer, *'I am Marko's daughter and Dragan's wife. I am Sanja's sister and Vesna's friend and colleague. I am not Nataša's cousin, I am her boss.'*²¹ Ako su vas studenti pažljivo slušali moći će da ponove dijelove vaše priče. Sada je njihov zadatak da naprave sliku sličnu Erikinoj porodičnoj fotografiji. Nakon toga će u grupama od po troje ili četvoro objašnjavati svoje crteže i odnose sa ljudima koji su na slici.

Predavanje vokabulara

Sve humanističko-afektivne aktivnosti imaju za cilj učenje i ponavljanje riječi vezanih za određenu tematsku oblast. Ovdje ću opisati dvije aktivnosti koje pomažu izgrađivanju

²⁰

Ljudi koji vas okružuju

najbolji prijatelj	rođak	drug iz razreda	stranac	poznanik
kolega	bivši momak	cimer	nećaka	punica, tašta
komšija	direktor škole	roditelj	partner	srodnik
maćeha	nećak	šef	blizanac	tetka
unuk	supruga			

²¹ 'Ja sam Markova ćerka i Draganova supruga. Ja sam Sanjina sestra i Vesnina prijateljica i koleginica. Nisam Natašina rođaka, ja sam joj šefica.'

vokabulara vezanog za vremensku prognozu i dijelove namještaja. Vježbe su preuzete iz knjige 'Caring and Sharing in the Foreign Language Class'.

a) Weather Forecast

Podijelite studente u grupe (od po troje ili četvero). Objasnite im da svaka situacija u kojoj se nađemo budi u nama određena osjećanja. Aktivnost koja slijedi pomoći će im da postanu svjesni svojih osjećanja u različitim okolnostima.

Podijelite studentima upitnik na kome se nalaze pitanja na koja će morati odgovoriti tako što će za svoja osjećanja koristiti riječi kojima se opisuju vremenske prilike. U odgovoru na svako pitanje potrebno je koristiti što više termina vezanih za vrijeme i temperaturu (na primjer, *hot, warm, cool, chilly, cold, freezing*). Evo primjera pitanja koja studenti mogu postavljati jedni drugima u malim grupama:

How do you feel:

1. *when you see a good movie?*
2. *when someone compliments you?*
3. *when you have to get up early in the morning?*
4. *when you're talking to someone of the opposite sex whom you like?*
5. *when you come to class prepared with the assignment?*
6. *when you come to class unprepared?*
7. *right before an important test?*
8. *when you've done well on an important test?*
9. *when you're with your best friend?*
10. *when you see two of your friend arguing with each other?*
11. *when you return home from school? etc.*²²

Ako su studenti stidljivi i nisu navikli na ovakvu vrstu aktivnosti možete da im pomognete tako što će te sami smisliti nekoliko odgovora i napisati ih na tabli (npr. *I am hot and stormy. I am thunder.*). Ako studenti ne poznaju dovoljno riječi da bi vježba uspješno protekla, podijelite im kartice sa najčešćim izrazima koji se koriste za opisivanje vremenskih prilika i dozvolite im da izaberu one koji odgovaraju njihovom raspoloženju u datim situacija.

Evo primjera kartice:

WEATHER²³

²² Kako se osjećaš:

1. kada pogledaš dobar film?
2. kada ti neko uputi kompliment?
3. kada moraš rano da ustaneš?
4. kada razgovaraš sa nekim pripadnikom suprotnog pola koji ti se dopada?
5. kada dolaziš spreman na čas?
6. kada dolaziš nespreman na čas?
7. pred važan kontrolni?
8. kada dobro uradiš važan test?
9. kada si sa najboljim prijateljem?
10. kada vidiš dva svoja dobra prijatelja kako se svadaju?
11. kada se vratiš kući iz škole? i tako dalje.

²³ Vremenske prilike

vruće	toplo	hladno	prohladno	smrznuo
vedro	mračno	mirno	vjetrovito	oblačno

hot	warm	cool	chilly	freezing	bright
dark	quiet	windy	cloudy		
sunny	foggy	clear	rain	snow	
ice	wind	sun	cloud	fog	thunder
lightning					

b) My friend is a piece of furniture (Moj prijatelj je komad namještaja)

Počnite aktivnost objašnjenjem da se ljudi često vezuju za određene predmete, a da nas ti predmeti podsjećaju na određene ljude i bude u nama različita osjećanja. Navedite nekoliko primjera komada namještaja koje povezuju sa osobama koje su vam bliske i povežite ih sa svojim emocijama:

My mother is an armchair because ... I can relax with her, or her arms surround me.
(Moja mama je poput fotelje jer... sa njom se mogu opustiti, ili njene ruke me okružuju)

Ako su učenici na početnom nivou možete im napisati nazive svih važnijih komada namještaja na tabli ili napraviti kartice poput gore navedene. Zamolite učenike da razmisle koje dijelove namještaja povezuju sa dragim osobama i zašto, a zatim da svoje odgovore podijele u grupama od po pet učenika. Ako primjetite da učenici nisu dovoljno motivisani ili da im je ponestalo ideja pomozite im sa sledećim primjerima.

My friend _____ is a sofa because...

I am comfortable with her. or He always rests in my living room.

My friend _____ is a television set because ...

I love to look at him. or She is colourful.

My friend _____ is refrigerator because ...

He doesn't show his feelings. or He is well-organized.

My friend _____ is a table because ...

He supports a lot. or He is hardy.²⁴

Vježbu možete provesti na isti način koriseći riječi iz druge oblasti, npr. umjesto namještaja upotrebite nazive prostorija u kući ili stanu.

Opisana aktivnost kao i sve prethodne ima i afektivni i lingvistički cilj. Lingvistički cilj je jasan. Početnici u učenju stranog jezika će naučiti riječi i fraze vezane za namještaj, dok će nešto napredniji učenici moći da ponove neke riječi i da obogate svoj rječnik. Afektivni cilj je da učenici zavire u svoja osjećanja prema članovima porodice, prijateljima i da sami sebe bolje upoznaju.

24

sunčano maglovito vedro kiša snijeg

led vjetar sunce oblak magla

grmljavina munja

Moje prijatelj/prijateljica _____ je sofa jer ...

Opuštena sam sa njom. ili On se uvijek odmara u mojoj dnevnoj sobi.

Moj prijatelj/prijateljica _____ je televizor jer ...

Volim da ga gledam. ili Tako je živopisna.

Moj prijatelj/prijateljica _____ je frižider jer ...

Ne pokazuje svoja osjećanja. ili Dobro je organizovan.

Moj prijatelj/prijateljica _____ je sto jer ...

Uvijek me podržava. ili Izdržljiv je.

Predavanje gramatike

Danas se pravi razlika između gramatike kao proizvoda i gramatike kao procesa²⁵. Koncept gramatike kao proizvoda poznat je većini nastavnika. Gramatičari dijele jezički materijal na zasebne oblike koji se dalje analiziraju i koji će postati predmet predavanja i učenja. Ovaj pogled na prirodu gramatike može biti od vrijednosti za nastavnike i učenike ako se koristi na pravi način i u pravo vrijeme.²⁶ Sa druge strane, gramatika je ključni faktor u procesu upotrebe jezika. Pod **gramatikom kao procesom** podrazumijeva se mnoštvo načina na koje se gramatika koristi u svakom trenutku komunikacije. Detaljno poznavanje gramatičkog sistema neće biti dovoljno za razgovor ili pisanje. Za uspješnu komunikaciju biće potrebno i poznavanje svijeta koji nas okružuje. Preciznije, da bismo koristili jezik potrebno je imati dvije vrste znanja: tzv. shematsko znanje (poznavanje svijeta) i sistematsko znanje (poznavanje jezičkog sistema). Jezik ne funkcionira kao izdvojeni fenomen, tek kada se koristi znanje o svijetu koji nas okružuje jezik za nas ima smisla. Što više zajedničkog shematskog znanja ili poznavanja svijeta koji nas okružuje imamo sa sagovornikom, to će biti manja potreba da budemo opširni u upotrebi jezika. Ponekad kontekst govori sam za sebe pa jezik postaje potpuno suvišan. Naprimjer, dva planinara na vrhu Mont Everesta neće morati komentarisati šta su sve prošli ili kako je divan pogled, nego u takvom kontekstu postaje dovoljan i osmjeh ili stisak ruke. Iako nema pravila, obrazac koji postoji je jasan: što je manje zajedničkog znanja koristi se više gramatike i riječi, kako se zajedničko znanje povećava gramatika postaje suvišna, dovoljne su i riječi, a ako je to znanje koje dijelimo velikog obima i riječi postaju suvišne i ustupaju mjesto neverbalnoj komunikaciji. Međutim, situacija može biti i suprotna. Ponekad je gramatika izuzetno važna za razumijevanje i takvim situacijama se oslanjamo na gramatiku da bismo razjasnili značenje. To se dešava kada je malo zajedničkog znanja o svijetu koji nas okružuje i upravo tada gramatika postaje neophodan izvor razumijevanja za obje strane. Ovo postaje posebno važno u upotrebi jezika jer govornik mora odabrati koliko gramatike će koristiti i procijeniti koliko je njegovo i sagovornikovo zajedničko znanje. Takođe, ne treba gubiti iz vida i društveni kontekst kada govorimo o gramatici. Jezik ima i društvenu funkciju, njime pokazujemo ljubaznost i druge društvene odnose. Ljudi obično koriste više jezika u svojim porukama tamo gdje je veća društvena distanca.

U humanističko-afektivnom pristupu gramatika se predaje kao proces. Učenje gramatike se ne izdvaja kao cilj sam za sebe, nego se pojedine gramatičke oblasti skoro neprimjetno utapaju u afektivne vježbe. Pored obilja aktivnosti koje nam predlaže Gertruda Moskovica u već spomenutoj knjizi, veoma zanimljive i korisne vježbe koje povezuju osjećanja i gramatiku na maštovit način mogu se pronaći u knjizi **Marija Rinvolukrija (Mario Rinvoluceri)** i **Pol Dejvis (Paul Davis)** pod nazivom '*Još gramatičkih igara*'.²⁷ Ovdje izdvajam samo jednu od njih.

²⁵ Batstone, R., (1994.), *Grammar*, Oxford University Press.

²⁶ Bez obzira koliko su izloženi ciljnom jeziku, u jednom trenutku će biti neophodno skrenuti učenicima pažnju na pojedine gramatičke forme da bi *input* (ono što im se daje, ulazne informacije) postao *intake* (ono što će oni razumjeti i prihvatiti).

²⁷ Rinvoluceri, M. and Paul Davis, (1995), *More Grammar Games – Cognitive, Affective and Movement Activities for EFL students*, Cambridge University Press.

Primjer procedure u učionici

Vježba se zove '*Choosing the passive*' i namijenjena je studentima na srednjem nivou. Gramatička oblast koja se obrađuje jeste pasiv, kao što se vidi iz naslova i to preciznije *Past Simple Passive versus Past Simple Active*. Za izvođenje ove aktivnosti potrebna je kopija liste pasiva i aktiva. Jedna od mogućih nalazi se na kraju rada, u Apendiksu 2, mada je svaki nastavnik slobodan da napravi spisak koji odgovara temi koju obrađuje.

Da bi se stvorila prijatna atmosfera i da bi se studenti opustili i pripremili za razgovor nastavnik će opisati neke od svojih doživljaja iz djetinjstva, npr. omiljeno jelo u djetinjstvu, ko im je spremao to jelo, , zašto im se dopadalo, gdje su tada obično provodili vrijeme i slično. Zamolite studente da razmijene iskustva u grupama od dvoje ili troje.

Nakon toga, nastavnik će podijeliti listu pasiva i aktiva i svaki student će za sebe podvući jednu rečenicu u paru (aktivnu ili pasivnu) koja odgovara njegovoj ličnoj priči. Ako neki glagol ne odgovara njihovoj priči mogu ga zamijeniti odgovarajućim. Takođe, u slučaju da neka od rečenica uopšte nije povezana sa njima mogu je izostaviti.

Sledeći korak je da podijelite studente u grupe od po četvoro i da oni u grupama objasne zašto su izabrali određene rečenice. Nakon toga, zadajte studentima da razmisle o svojoj bliskoj prošlosti i prisjete se šest do osam stvari koje su im se desile. Opet rade individualno i zapisuju i aktivnu i pasivnu verziju svakog događaja. Na primjer, '*I decided to go to London*' i '*I was sent to London*'. Studenti moraju da odaberu varijantu koja više odgovara situaciji. Nastavnik će ići od učenika do učenika i pomoći im ako je to potrebno. Na kraju, studenti opet rade u grupama, čitaju jedni drugima svoje rečenice, objašnjavaju ih i daju razloge za odabir aktiva ili pasiva.

Zaključak

Ovim radom se nastoji pokazati da se upotrebom humanističko-afektivnog metoda mogu uspješno predavati sve jezičke vještine (čitanje, pisanje, govor i slušanje), kao i jezički sistemi (vokabular i gramatika). Opisane su aktivnosti koje su primjenjene u nastavi i naišle su na prihvatanje, čak i oduševljenje, učenika i studenata. Većina nastavnika je, takođe, dala pozitivne komentare. Učenici su se uključili u nastavni proces, stvorena je prijatna i topla atmosfera u učionici. Primjećeno je da su učenici sa pozitivnim mislima i osjećanjima daleko bolje pratili i usvajali nastavne jedinice. Zanimljivo je da su ispitani nastavnici (profesori engleskog i njemačkog jezika, kao i profesori srpskog jezika i književnosti) priznali da su vježbe uticale i na njih same tako što su im ulile dozu samopouzdanja i pomogle da steknu neka nova iskustva. Izvršena su anketiranja studenata na temu zainteresovanosti, motivacije i razloga za učenje engleskog jezika. Isto tako, studenti su se izjasnili i po pitanju izbora načina rada, vrsta i izbora aktivnosti, ispravljanja grešaka i upotrebe različitih nastavnih materijala. Studenti i učenici su pokazali mnogo veći stepen interesovanja za humanističke vježbe nego za tradicionalne gramatičko-prevodne aktivnosti što je doprinijelo rješavanju problema discipline koji je posebno izražen u radu sa većim grupama adolescenata. Prilikom anketiranja studenata došlo se do saznanja da oni prednost daju komunikativnim aktivnostima koje uključuju razmjenu iskustava i osjećanja što je srž humanističko-afektivnog pristupa. Po pitanju izbora načina rada, čak tri četvrtine anketiranih tvrdi da se najsigurnije osjeća dok radi u malim grupama. Rezultati koji su dobijeni mogli bi biti smjernice nastavnicima stranog jezika. Vršena su i upoređivanja efikasnosti nastave izvođene primjenom humanističko – afektivnog pristupa nasuprot nastavi izvođenoj tradicionalnim pristupom. Rezultati su pokazali da su studenti iz humanističke grupe

imali bolje postignuće na testovima iz gramatike, vokabulara i na provjeri govornih sposobnosti, i to ne samo po većoj prolaznosti, nego i u pogledu prosječne ocjene. Uočeno je da uvođenjem emocionalne strane ravnopravno uz kognitivnu, nastava stranog jezika dobija na efikasnosti. Pored konkretnih efekata, kao što su olakšavanje usvajanja stranog jezika, rješavanje problema nezainteresovanosti i discipline, povećanje motivacije i postizanje boljih rezultata na provjerama znanja, usmjeravanje pažnje na afektivno u učionici stranog jezika prelazi granice predavanja jezika. Jezički ciljevi postaju životni ciljevi. Predavanjem stranog jezika učenici se usmjeravaju da vode zadovoljniji i srećniji život, kao i da njeguju sve što je dobro i iskreno u ljudskoj prirodi.

L I T E R A T U R A:

1. Batstone, R. (1994), *Grammar (Language Teaching : a Scheme for Teacher Education)*, Oxford: Oxford University Press.
2. Celce-Murcia, M. (1991), *Language Teaching Approaches: An overview*, Boston, MA: Heinle&Heinle.
3. Harmer, J. (2001), *The Practice of English Language Teaching*, London: Pearson Education Limited.
4. Lindstromberg, S. (ed.) (1997) *The Standby Book - Activities for the language classroom*, Cambridge: Cambridge University Press.
5. Moskowitz, G. (1978), *Caring and Sharing in the Foreign Language Class*, Boston, MA: Heinle&Heinle.
6. Rinvoluceri, M. and Paul Davis, (1995), *More Grammar Games – Cognitive, Affective and Movement Activities for EFL students*, Cambridge: Cambridge University Press.
7. Scrivener, J., (1994), *Learning Teaching*, London: Heinemann.